

Dnr 17/18

Remissyttrande över Ett land att besöka – en samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring (SOU 2017:95)

NÄRINGSDEPARTEMENTETS DIARIENUMMER N2017/07438/FF

Stiftelsen Dalarnas museum har tagit del av rubricerade betänkande. Detta yttrande kretsar till **kapitel 11 Kulturturism**.

Synpunkter

Dalarnas museum håller med om, och vill särskilt understryka, utredningens inledande stycke om kulturturism. Där står:

”Turism och kultur är två begrepp som hänger tätt samman. Även om turism definitionsmässigt inte inkluderar begreppet kultur, så är människors aktiviteter när de vistas utanför sin vardagliga omgivning i praktiken nästan alltid kopplade till antingen vistelse i kulturmiljö eller konsumtion av en eller flera kulturupplevelser.”

Vidare konstateras i utredningen:

”[...] att kulturmiljö är starkt kopplad till naturmiljö. I verkligheten finns få naturmiljöer utan spår av mänsklig påverkan [...]” (sid 294).

Vilket gör, också enligt Dalarnas museum, att i en samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring bör natur- och kulturturism ses mer som en helhet.

Dalarnas museum noterar också med viss besvikelse att det idag sker få strategiska satsningar inom turism och kulturmiljö på regional och destinationsnivå (sid 308).

Dalarnas museum känner också igen det fenomen som utredningen behandlar på ett belysande sätt i kapitel 11, dvs. att ifall det saknas finansiering uppstår ofta en konflikt mellan bevarande och näringsintressen avseende kulturturismen och att det hämmar utvecklingen av såväl besöksnäring som kulturmiljövård. Dalarnas museum menar att en samlad politik på det område som betänkandet behandlar därför bör innehålla en uttrycklig vilja om att få bukt med detta problem och introducera element/incitament som

uppmuntrar till detsamma: en samlad politik bör alltså gå längre än den analys som betänkandet innehåller, även om det är svårt och även om staten inte kan förväntas att ta fullt ansvar för att lösa upp de finansieringsknutar som ofta är den synbara orsaken till olika intressekonflikter.

Kunskapsluckor mellan turism och kulturmiljö

Dalarnas museum vill även understryka det som utredningen konstaterar om att representanter från museer ofta saknas runt bordet när destinationsutvecklingsarbete dras igång. Därmed är Riksförbundet Sveriges Museers inspel till utredningen viktigt, då de påvisar betydelsen av att museer bör få vara en naturlig part i besöksnäringens utvecklingsarbete (sid 311).

Dalarnas museum anser att en framtida politik på området bör gå ett steg vidare och särskilt betona läns museernas potential som kunskapsbärare och vid framtagande av regionala utvecklingsstrategier för turism och besöksnäring – se nedan.

Länsmuseernas som aktör inom kulturturism och destinationsutveckling

Dalarnas museum anser att länsmuseernas potential som regionala kunskapsbanker inte fullt ut uppmärksammas i utredningen eller tas tillvara som viktiga aktörer för kulturturismens utveckling.

Utredningen pekar visserligen på att museerna i Sverige spelar stor roll för utvecklingen av svensk turism och besöksnäring, som en del av "göra" i kedjan "resa-bo-äta-göra" (sid 310). Dalarnas museum håller med om detta, men vill betona att landets länsmuseer, till skillnad från många andra museer, är så mycket mer än blott besöksmål i sig.

Det speciella med länsmuseerna i detta sammanhang är det arbete som bedrivs utanför museibyggnaderna (dvs. själva besöksmålen), av länsmuseerna i egenskap av anlitad såväl som av egen kraft driven expertis om de regionala kulturmiljöerna. Länsmuseerna *besitter och har i uppdrag att förvärva kunskap* om kulturmiljöer, kulturarv (såväl immateriellt som materiellt) och kulturlandskap – sådan kunskap som efterfrågas av utredningen för att kunna stärka kulturturismen.

Länsmuseerna är i den meningen *regionala kunskapscentrum* för kulturmiljövård och kulturmiljöer (arkeologi, bebyggelse, landskapet "kulturlandskapsarbete") och som *kompletterar och fördjupar* det kunnande inom samma område som finns hos t.ex. länsstyrelser och kommuner.

Länsmuseerna utgör dessutom en *redan färdig och landstäckande struktur*. Dalarnas museum anser därför att länsmuseerna är en viktig resurs i sammanhanget, vars potential utredningen missar genom att enbart lyfta fram museerna som besöksmål.

Dalarnas museum anser vidare att denna kunskap och kompetens tydligare och mer systematiskt bör nyttjas vid utformningen av en nationell strategi kring kulturturism.

Därför anser också Dalarnas museum att följande tillägg bör göras till första respektive tredje punkten i utredningsförslagen på sid 291:

- Att regeringen som en del i framtagandet av en nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring formulerar och antar politiska mål och en delstrategi för utveckling av kulturturism. Arbetet ska ske i samverkan med statliga myndigheter och bolag, länsstyrelser, **läns museer**, regioner, kommuner samt besöksnäringen.
- Att regeringen ger Riksantikvarieämbetet uppdrag att i samarbete med Tillväxtverket och länsstyrelsernas Kulturmiljöforum, samt i dialog med Sveriges museer **och ett antal läns museer**, samt ett eller flera universitet, utveckla ett förslag på hur ett arbete kring turism-ekonomiska kretslopp och finansieringsmodeller för turism i kulturmiljöer kan utformas.

Även i den bedömning av destinationsutveckling och världsarv som görs i utredningen (sid 308) saknar Dalarnas museum läns museerna som viktiga aktörer och kunskapsbärare.

Synen på besöksmål

Utredningen gör bra i att tala om olika besöksmål. Däremot anser Dalarnas museum att det fattas en dimension och att begreppet "besöksmål" bör vidgas (alt. nyanseras) så att det också inkluderar (alt. skapar utrymme för att betrakta) landskapet som sådant som ett utvecklingsbart och -värt besöksmål. Dvs. att ett landskap i sig, också i besöksnäringshänseende, kan komplettera enskilda besöksmål och att detta ges utrymme i politiken på området.

Kulturmiljöer/-landskap, som exempelvis ett odlingslandskap, kalfjället, industrihistoriska områden, fäbodlandskapet och liknande, utgörs inte av en särskild eller enskild plats eller byggnad och de kännetecknas av att de är "allas och ingens" (oavsett den legala statusen på markägande etc). Dessa övergripande, ibland enbart stämningsskapande och upplevelseförhöjande miljöer är många gånger mer abstrakta och svårare att beskriva i besöksnäringstrategier (om ansvar, operationella ambitioner mm) än vad enskilda besöksmål i form av, säg, en gruva, en hembygdsgård, en vikingagravhö, en kyrkoruin, eller för den delen ett museum är. Men likväl oerhört centrala för besökares upplevelser.

Dalarnas museum anser att analysen, åtgärderna och ingången till en ny politik skulle vinna på att ta in detta mer abstrakta perspektiv på besöksmål och kulturturismvärden,

men att det saknas en terminologi och en grad av konkretion för att i besöksnäringshänseende betrakta landskapet som ett utvecklingsbart besöksmål i sig.

Dalarnas museum anser därför att det i en (ny) nationell strategi för kulturturism bör ingå att försöka utveckla en för alla parter begriplig begreppsapparat och operationella metoder (inkl. finansieringsmodeller) för att kunna diskutera och utvinna potentialen i den turismutvecklande kraft som finns i dessa mer "allmänna" och ibland vidsträckta miljöer/landskap. För att de ska kunna utgöra komplement till kulturturismutveckling av besöksmål i mer konkret och traditionell bemärkelse.

Utredningen är delvis inne på frågan i diskussionen (på sid 304-) om kulturmiljö som infrastruktur och resurs, och påpekandet där om att involverade aktörer och intressenter av olika slag är ovana att samarbeta och samtala om detta som en del av en hållbar utveckling.

Dalarnas museum anser dock att på denna punkt bör en nationell politik gå längre än vad som framkommer i utredningen och tämligen konkret hjälpa till med att "fånga in" dessa kulturmiljövärden (begreppsapparat kan bidra) och uppmuntra de olika intressenterna att utifrån sina respektive perspektiv på frågan om kulturmiljöer mer konkret samarbeta, med syftet att utveckla hållbar turism och en växande besöksnäring.

I den sistnämnda frågan kan dessutom läns museer vara en självklar part för att skapa utrymmen för dialoger mellan olika intressenter. Läns museerna har etablerade nätverk i regionerna, har kunskapen och ska enligt uppdrag (oftast) samverka med såväl näringsliv som civilsamhälle. Dalarnas museum anser således att även på denna punkt kan läns museernas roll för den regionala utvecklingen skruvas upp genom uppdrag utgående från den nationella politiken och genom att finansiella medel för sådana insatser ställs till förfogande.

Turismens betydelse för landsbygden och erforderlig balans i politiken mellan stad och landsbygd

Dalarnas museum håller med om och vill understryka det utredningen kommer fram till om att de små besöksmålen har betydelse i ett större regionalt perspektiv, genom att de stärker det samlade besöksutbudet i en region och därmed även bidrar till den samlade bilden av en regions kulturarv (sid 312).

Dalarnas museum efterfrågar dock en ökad tyngdpunkt på utvecklingspotentialen och nyttan av landsbygdens kulturmiljöer i relation till storstädernas.

Denna tyngdpunktsförskjutning skulle kunna ske t.ex. genom att nyansera begreppet besöksmål på det sätt som beskrivs i föregående avsnitt. Men också genom att tydligare ta in de perspektiv som är bärande i en annan utredning inom Näringsdepartementet,

nämligen den Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande "*För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd*" – och då särskilt den grundläggande utgångspunkten där om att landsbygderna ska ges samma förutsättningar att utvecklas som andra delar av landet.

Betänkandet "*Ett land att besöka*" konstaterar att starka kulturella uttryck bidrar till attraktionskraft som lockar såväl boende som besökare och därmed driver regional utveckling (sid 302). Det är också mestadels på landsbygden som hela kulturlandskap, liksom de som beskrevs i föregående avsnitt, finns bevarade.

I yttrandet har företrädare för Dalarnas museums verksamhetsområde Publika deltagit.

Falun den 5 april 2018

Christer Björklund
länsmuseumschef, landsantikvarie
Stiftelsen Dalarnas museum